

УДК 658:656.2

*Д-р екон. наук О.Г. Дейнека,
асп. А.Р. Божок,
О.С. Завірюха*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЕФЕКТИВНОЇ РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. У сучасних умовах з переходом економіки до ринкових методів управління та властивим їм дефіцитом коштів одним з найважливіших завдань залізничного транспорту є реальне

підвищення інвестиційних проектів. Останнє виявляється надзвичайно актуальним у зв'язку з очікуваними змінами в організаційній структурі підприємств і підрозділів галузі.

Одним з найголовніших завдань менеджменту як системи управління підприємством є забезпечення ефективності його діяльності.

Сутність організаційної ефективності полягає у здатності підприємства існувати і досягати визначених цілей із найвигіднішим співвідношенням результатів і витрат.

У сучасному менеджменті існує кілька видів ефективності інноваційного проекту: внутрішня, зовнішня, загальна, ринкова, стратегічна (цільова), оперативна.

Внутрішня ефективність – ефективність з точки зору використання внутрішніх можливостей підприємства (управління його внутрішніми ресурсами).

Зовнішня ефективність – ефективність з погляду використання зовнішніх можливостей підприємства. Ця складова значною мірою зумовлена станом організаційного оточення, особливо його інституційними складовими і здатністю підприємства пристосовуватися до його змін, тому її ще називають адаптивною ефективністю.

Загальна ефективність – сукупність зовнішньої та внутрішньої ефективності. Високої загальної ефективності можливо досягти за рахунок гнучкої системи управління підприємством, яка дає змогу оперативно перерозподіляти його ресурси відповідно до змін зовнішнього середовища.

Ринкова ефективність показує, наскільки повно підприємство задовольняє потреби споживачів порівняно з альтернативними способами їхнього задоволення.

Стратегічна ефективність належить до категорії стратегічного управління і відображає здатність підприємства реалізувати обрану стратегію. Для її визначення використовують три групи показників. Перша – відображає стан попиту у формі потенційно можливих темпів його зростання; друга – характеризує динаміку економічних цілей

підприємства (темпи зростання обсягу продажу, прибутку, рентабельності вкладів тощо); третя – динаміку групових цілей (зростання дивідендів, заробітної плати, кількості робочих місць).

Оперативна ефективність відображає економічність способів перетворення ресурсів у процесі виробничої діяльності підприємства, її можна охарактеризувати як здатність організації працювати з мінімальним використанням ресурсів [2].

Ефективність інноваційного проекту характеризується системою показників, що відображають співвідношення витрат і результатів, пов'язаних із реалізацією проекту.

Оцінювання організаційної ефективності потребує точних економічних критеріїв. Однак єдиної і цілісної методології не створено і донині. Зокрема тривалий час як критерій ефективності використовували критерій прибутковості. Хоча багато підприємств і підрозділів залізничного транспорту не є прибутковими, вони займають свою нішу на ринку.

Значно ближчим до істини є цільовий підхід, згідно з яким кожне підприємство – цілеспрямована система, головною метою якої є досягнення заздалегідь визначених цілей. Тому для оцінювання організаційної ефективності необхідна сукупність параметрів ефективності, які відображають міру (ступінь) наближення організації до бажаного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні, методологічні та методичні проблеми механізму управління ефективністю на залізничному транспорті покладені та відображені у працях вітчизняних та зарубіжних учених і практиків. Зокрема це низка публікацій Диканя В.Л., Шафіркіна Б.І., Кузьміна О.Є., Белова І.В., Петрова Ю.Д., Позднякової Л.О., Бараша Ю.С., Ільчука В.П. та ін. Разом з тим на загальному фоні реформування підприємств залізничного транспорту виникло завдання більш ретельного обґрунтування підвищення ефективності

підприємств у зв'язку з очікуваними змінами щодо юридичного стану їх у 2012-2013 роках. Саме це і обумовило вибір напрямку дослідження.

Мета статті. Метою передбачуваних досліджень є розроблення науково-практичних основ підвищення економічної ефективності організаційно-технічних заходів підприємства.

Досягнення поставленої мети передбачає:

- визначення параметрів та критеріїв ефективності;
- розгляд показників ефективності використання трудових ресурсів підприємства;
- дослідження критеріїв результативності та ефективності системи менеджменту;
- вивчення системи оцінювання ефективності роботи менеджера;
- удосконалення наукових підходів до визначення економічної ефективності організаційно-технічних заходів.

Викладення основного матеріалу.

Параметри ефективності – найважливіші параметри функціонування системи, що дають змогу оцінити якість вирішення проблеми і досягнення поставлених перед системою цілей. Вони вказують, наскільки реальний стан системи відповідає уявленню про те, якою вона має бути у спроектованих умовах діяльності.

До загальних критеріїв оцінки ефективності діяльності підприємства відносять:

- 1) загальні результати діяльності й темпи їх зростання (обсяг виробництва та реалізації продукції, сума валового прибутку, частка ринку, що займає підприємство);
- 2) рівень загальної рентабельності;
- 3) коефіцієнт фінансової стійкості;
- 4) зниження витрат на 1 грн товарної продукції.

До часткових критеріїв ефективності загалом відносять: показники ефективності використання трудових ресурсів, показники

ефективності використання матеріально-технічних ресурсів, якісні показники.

Серед показників ефективності використання трудових ресурсів виділяють:

- 1) темпи зростання продуктивності праці;
- 2) коефіцієнт співвідношення темпів зростання продуктивності праці і темпів зростання заробітної плати;
- 3) частка приросту обсягу виробництва в результаті зростання продуктивності праці.

До показників ефективності використання матеріально-технічних ресурсів відносять:

- 1) фондовіддачу;
- 2) коефіцієнт обігу оборотних коштів;
- 3) коефіцієнт співвідношення приросту товарної продукції до приросту обігових коштів;
- 4) матеріаломісткість продукції.

До якісних показників відносять:

- 1) підвищення рівня якості продукції та послуг;
- 2) стабільність персоналу організації;
- 3) поліпшення умов праці персоналу.

Оцінювання системи менеджменту організації можливе за критеріями результативності та ефективності [2].

Результативність системи менеджменту – її здатність виконувати управлінські функції таким чином, щоб підприємство могло досягти намічених цілей, оперативно реагуючи на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища.

Ефективність системи менеджменту – показник, що характеризується співвідношенням витрат на здійснення управлінських функцій і результатів діяльності підприємства.

Система оцінювання ефективності роботи менеджерів різних управлінських рівнів і функціональних сфер передбачає:

- визначення у контексті загальної стратегії організації цілей окремих підрозділів і оформлення їх у вигляді системи планових показників, що мають числовий вимір і часові обмеження;

- встановлення експертним шляхом значущості кожного показника у загальній їх кількості (сума питомих ваг дорівнює 1);

- визначення вищим керівником після завершення планового періоду ступеня досягнення кожного показника конкретною структурною одиницею, якою керує менеджер, роботу котрого оцінюють; цей показник може вимірюватися за п'ятибальною шкалою [2].

Вибір того чи іншого варіанта нової техніки, розвитку виробництва визначається цільовими задачами. Рішення про вигідність і ефективність варіанта приймається на основі аналізу сукупності показників, що відповідають вимогам зміцнення обороноздатності держави, дотримання народногосподарських і державних інтересів, досягнення високих виробничих і експлуатаційних показників у натуральному вираженні й у кінцевому рахунку вимогам, що відповідають головному критерію економічної ефективності – безупинному росту продуктивності праці, досягненню найвищого її рівня. Усе це буде вирішувати завдання мінімізації витрат на одиницю продукції високої якості. Показники ефективності обумовлені вимогами основного економічного закону планомірного пропорційного розвитку, принципами збалансованості ресурсів усіх ланок господарства.

Підвищення економічної ефективності виробництва і капітальних вкладень – закономірне явище. Поряд із законом росту продуктивності праці діє закон ефективності виробництва, що підвищується. Цей закон виражає об'єктивну необхідність збільшення абсолютного і відносного приросту знову створеної продукції. Найбільший приріст ефективності виробничої діяльності досягається при інтенсивному темпі розширеного відтворення і прискорення науково-технічного прогресу. Технічний прогрес – закономірність руху суспільства до ринкової економіки, тому що

систематичне відновлення техніки підсилює чинність закону ефективності виробництва, що підвищується, і закону безупинного росту продуктивності праці. Крім прискорення росту продуктивності живої праці, науково-технічний прогрес обумовлює економію упередженої праці, збільшення продуктивності устаткування, рухомого складу, унаслідок чого сукупні витрати живої і минулої праці дають зростаючий ефект. З науково-технічним прогресом частка живої праці, що створює нову вартість, зменшується, а частка минулої праці в продукті зростає. При цьому сумарні витрати праці повинні знижуватися [3].

Визначення техніко-економічної ефективності планових заходів і оптимізації прийнятих рішень складає органічну частину наукового обґрунтування планомірності і пропорційності розвитку всіх ланок народного господарства. Для залізничного транспорту, як і для всіх інших галузей народного господарства, досягнення в інтересах економіки найбільших результатів при найменших витратах є непорушним законом господарського будівництва, метою проведення всіх планових заходів щодо розвитку є корінне технічне переозброєння й удосконалення експлуатації залізниці [4].

Висновок. Розрахунки економічної ефективності капітальних вкладень і нової техніки передбачають:

- визначення найбільш ефективних напрямів корінної технічної реконструкції, установлення черговості заходів щодо розвитку господарства, впровадження нової техніки;

- облік впливу нової техніки в планах економічного розвитку;

- оптимізацію планів.

Найважливішою вимогою щодо економічної ефективності є обов'язковий народногосподарський підхід при розрахунках як капітальних вкладень у нове будівництво чи реконструкцію, так і

при визначенні ефективності нової дорогої техніки і модернізації діючої.

Усі техніко-економічні розрахунки порівняння варіантів капітальних вкладень і нової техніки повинні відповідати таким вимогам:

- висока вірогідність і порівнянність вихідних даних;
- обґрунтованість критеріїв економічної ефективності і вибір кола показників, за якими робиться порівняння;
- однаковий розрахунковий термін за варіантами (за часом витрат і одержанні ефекту);

- усі ціни, тарифи і витрати повинні бути приведені до одного року;

- однакова точність розрахунків;
- проведення розрахунків або на рівний обсяг перевезень (робіт), або на питоми обсяги, одиниці роботи;
- порівняння варіантів за соціальними умовами і впливом на навколишнє середовище;
- одиниці способу розрахунку й оцінки критеріїв і показників, за якими робиться порівняння варіантів.

Список літератури

1. Белов, И.В. Экономика железнодорожного транспорта [Текст]: учеб. пособие для ВУЗов / И.А. Белов, В.Г. Галабурда, В.Ф. Данилин. – М.: МИИТ, 1989. – 351 с.
2. Фахутдинов, Р.А. Управленческие решения [Текст] / Р.А. Фахутдинов. – М.: ИНФРА – М, 2001. – 283 с.
3. Ільчук, В.П. Інноваційно-інвестиційні системи залізничного транспорту, становлення та розвиток [Текст] / В.П. Ільчук. – К.: Логос, 2004. – 381 с.
4. Ковалев, Е.А. Системный экономический анализ новой техники для железнодорожного транспорта [Текст] / Е.А. Ковалев. – Харьков: Основа, 1991. – 190 с.

Ключові слова: ефективність, інноваційний проект, організаційно-технічні заходи, результативність.

Анотації

У статті викладено теоретико-методологічні підходи до формування ефективної роботи підприємства. Запропоновано якісно нове бачення вимірів ефективності підприємства залізничного транспорту.

В статье изложены теоретико-методологические подходы к формированию эффективной работы предприятия. Предложено качественно новое видение измерений эффективности предприятия железнодорожного транспорта.

In the article methodological approaches are laid out to forming of effective work of enterprise. A new vision of measuring of efficiency of enterprise of railway transport is offered high-quality.